

POSLANECKÁ
SNĚMOVNA
PARLAMENTU
ČESKÉ REPUBLIKY

PARLAMENTNÍ
INSTITUT

SROVNÁVACÍ STUDIE

Příprava budoucích učitelů

Obsah:

ÚVOD	3
NĚMECKO	3
POLSKO	6
RAKOUSKO	8
SLOVENSKO	10
FINSKO	12
FRANCIE	14
VELKÁ BRITÁNIE (ANGLIE)	16
ZÁVĚR	18

Srovnávací studie č. 5.369

říjen 2016

autor: Barbora Mičicová

Monika Šamová

AKTUÁLNÍ VYDÁNÍ:	EDICE: STUDIE
Název: Příprava budoucích učitelů	Typ edice: online, ISSN 2533-4131
Autoři: Mičicová, B., Šamová, M.	URL: http://www.psp.cz/sqw/ppi.sqw?d=1
Číslo: Srovnávací studie č. 5.369	První vydání edice: červenec 1991
Datum: říjen 2016	Frekvence vydání edice: nepravidelná
Klíčová slova: příprava učitelů; kvalifikace učitelů; další vzdělávání učitelů	Zaměření: srovnávací a analytické studie zpracované pro členy Parlamentu České republiky
	Jazyk: CZ
	Vydavatel: Kancelář Poslanecké sněmovny, Sněmovní 4, 118 26 Praha 1

PARLAMENTNÍ INSTITUT plní úkoly vědeckého, informačního a vzdělávacího střediska pro Poslaneckou sněmovnu, její orgány, poslance a Kancelář Poslanecké sněmovny, pro Senát, jeho orgány, senátory a Kancelář Senátu. Naše činnosti a produkty uvádíme níže.

Oddělení všeobecných studií	STUDIE Srovnávací studie Analytické studie	ODPOVĚDI NA DOTAZ Stručné odpovědi na dotazy členů Parlamentu	VYBRANÁ TÉMATA Studie zpracované k aktuálním problematikám	MONITORING Vybrané hospodářské měnové a sociální ukazatele	MIGRACE Přehled aktualit v oblasti migrace za vybrané období
	PŘEHLED SZBP Společná zahraniční a bezpečnostní politika EU	EUROZÓNA+ Přehled ekonomických událostí v EU	PODKLADY pro zahraničně politická jednání	PŘEDNÁŠKY pro zahraniční delegace, PS, Senát	
Oddělení pro evropské záležitosti	STANOVISKA kompatibility nevládních návrhů zákonů s právem EU	KONZULTACE k předkládaným vládním návrhům zákonů	DOKUMENTY EU Výběr z aktů a dokumentů EU zaslaných PS	ZPRÁVY Aktuální agenda v Bruselu	PODKLADY pro jednání výboru na mezinárodní úrovni
	INFORMAČNÍ STŘEDISKO Informace o činnosti Poslanecké sněmovny a prohlídky budov	ECPRD Spolupráce s Evropským centrem pro parlamentní výzkum a dokumentaci	PŘEDNÁŠKY pro Poslaneckou sněmovnu, pro školy, veřejnost	INFORMAČNÍ MATERIÁLY o fungování Poslanecké sněmovny, o legislativním procesu	ZÁPISY ze schůzí, seminářů, přednášek, kulatých stolů

Shrnutí

Práce přináší přehled přípravy budoucích učitelů ve vybraných evropských zemích. Obsahuje popis kvalifikace pedagogických pracovníků, osnovy učitelské přípravy, popis přijímacího řízení do učitelské přípravy, způsob financování pedagogických fakult a další vzdělávání učitelů. Do přehledu jsou zařazeny Německo, Polsko, Rakousko, Slovensko, Finsko, Francie a Velká Británie (Anglie).

Obsah

ÚVOD.....	3
NĚMECKO.....	3
POLSKO.....	6
RAKOUSKO.....	8
SLOVENSKO.....	10
FINSKO.....	12
FRANCIE.....	14
VELKÁ BRITÁNIE (ANGLIE).....	16
ZÁVĚR.....	18

Úvod

Kvalita učitelů je všeobecně považována za podstatný faktor, který rozhodujícím způsobem ovlivňuje kvalitu školního vzdělávání. Zvyšování kvality učitelů se tedy postupně stalo jednou z priorit vzdělávací politiky ve většině vyspělých zemí, což se promítlo i do řady reforem v přípravě budoucích učitelů.

Práce vychází z informací sdílených prostřednictvím Eurydice, což je evropská síť pro sdílení informací o vzdělávacích systémech a politikách v evropských zemích a z vlastního výzkumu.

Německo

Kvalifikace pedagogických pracovníků, osnovy učitelské přípravy

Vzdělávací systém je v Německu primárně odpovědností spolkových zemí. V roce 1948 byla založena Stálá konference ministrů pro vzdělávání a kulturní záležitosti spolkových zemí, jejímž úkolem je koordinace spolupráce ve vzdělávání, odborné přípravě, vyšším vzdělávání a výzkumu, stejně jako v kulturních záležitostech. Usnesení stálé konference mají povahu doporučení, a proto, aby byla v jednotlivých spolkových zemích závazná, je nutné, aby je spolková země implementovala do svého právního řádu.

Pedagogičtí pracovníci v předškolním vzdělávání nemají status učitele. Pracovníci se ve většině případů sestávají ze státem uznaných vychovatelů (*Erzieher/Erzieherinnen*)¹, kteří absolvují studium na *Fachschule*, což je škola zařazená do terciálního vzdělávání (ISCED 5). Existují však rovněž bakalářské studijní programy

¹ *The Education System in the Federal Republic of Germany 2013/2014: A description of the responsibilities, structures and developments in education policy for the exchange of information in Europe* [online]. Bonn: Secretariat of the Standing Conference of the Ministers of Education and Cultural Affairs of the Länder in the Federal Republic of Germany Graurheindorfe, 2014 [cit. 2016-10-12]. Dostupné z: https://www.kmk.org/fileadmin/Dateien/pdf/Eurydice/Bildungswesen-engl-pdfs/dossier_en_ebook.pdf.

a studijní programy zejména pro vedoucí zaměstnance předškolních zařízení v *Fachnoschule*, což jsou rovněž terciální vzdělávací instituce.

Příprava učitelů na všech typech škol je pak upravena v zákonech a prováděcích předpisech spolkových zemí. Tyto předpisy upravují pravidla pro studium, zkušební pravidla, První státní zkoušku nebo bakalářské či magisterské zkoušky, pravidla praxe a přípravné služby. Odpovědnost za tyto oblasti mají ministerstva školství a kultury a ministerstva pro vědu v jednotlivých spolkových zemích. V Bavorsku jsou kvalifikační předpoklady upraveny zákonem o přípravě učitelů ze dne 12. prosince 1995.

První a Druhá státní zkouška² jsou vedeny zemskými zkušebními orgány nebo radou spolkové země. V případě bakalářských a magisterských oborů, na základě kterých je možné vstoupit do přípravné služby, je odpovědnost spolkové země za obsah učitelské přípravy zajištěna v rámci akreditačního procesu, kde zástupce nejvyšší vzdělávací autority ve spolkové zemi musí takový program schválit.

Příprava učitelů je rozdělena do dvou fází: 1. je studium v rámci jednoho z 6 možných druhů studia:

Pro učitele základních škol – bakalářský studijní program (7 semestrů – 210 ECTS kreditů). Studium je zaměřeno jak na studium předmětů, tak na pedagogickou přípravu. Studium je ukončeno První státní zkouškou anebo získáním odpovídající vysokoškolské kvalifikace.

Pro učitele základních škol a nižší stupeň středních škol (7 semestrů – 210 ECTS kreditů). Studium je zaměřeno také na studium předmětů (jeden nebo dva) a pedagogickou přípravu. Poměr by měl být 2:1. Studium je ukončeno První státní zkouškou anebo získáním odpovídající vysokoškolské kvalifikace.

Učitelé všech anebo individuálních nižších stupňů středních škol (7 semestrů – 210 ECTS kreditů). Studium je zaměřeno také na studium předmětů (jeden nebo dva) a pedagogickou přípravu. Poměr by měl být 2:1. Studium je ukončeno První státní zkouškou anebo získáním odpovídající vysokoškolské kvalifikace.

Učitelé pro obecné předměty na vyšším stupni střední školy a na gymnáziu (6 semestrů v bakalářském studijním programu a 4 semestry v magisterském studijním programu – dohromady 300 ECTS kreditů). Studium je zaměřeno na studium předmětů (nejméně 180 ECTS kreditů) a pedagogickou přípravu. Studium je ukončeno První státní zkouškou anebo získáním odpovídající vysokoškolské kvalifikace.

Učitelé odborných předmětů na vyšším stupni středních škol nebo na odborných středních školách (6 semestrů v bakalářském studijním programu a 4 semestry v magisterském studijním programu – dohromady 300 ECTS kreditů). Studium je zaměřeno na studium odborných předmětů (nejméně 180 ECTS kreditů) a pedagogickou přípravu (nejméně 90 ECTS kreditů). Studium je ukončeno První státní zkouškou anebo získáním odpovídající vysokoškolské kvalifikace – magisterský titul.

Učitelé ve speciálním vzdělávání (8 semestrů – 240 ECTS kreditů). Studium předmětů a učitelské přípravy by mělo být v poměru 2:1. Studium je ukončeno První státní zkouškou anebo získáním odpovídající vysokoškolské kvalifikace.

Druhá fáze zahrnuje přípravnou službu. Všichni budoucí učitelé vstupují po absolvování studia do přípravné služby (*Vorbereitungsdienst*). Přípravná služba trvá od 12 do 24 měsíců a jejím úkolem je poskytnout praxi ve školách zaměřenou na vědu a výzkum, který se týká aprobačního předmětu, didaktiku aprobačního předmětu a kompetence ve vzdělávací vědě. V prosinci 2012 přijala Stálá komise ministrů pro vzdělávání a kulturní záležitosti spolkových zemí společné požadavky spolkových zemí pro přípravnou službu a státní závěrečnou zkoušku v učitelské přípravě, tak aby byl vzat v úvahu poslední vývoj ve školském sektoru a aby byla podpořena jednotnost a mobilita ve vzdělávacím systému. Pokud je studium zakončeno magisterským titulem nebo První státní zkouškou, v obou variantách je nutné složit Druhou státní zkoušku (viz dále).

² Studium budoucí přípravy učitelů je zpravidla zakončeno První státní zkouškou v případě souběžného studia (studium aprobačních předmětů a učitelská příprava probíhají zároveň) anebo bakalářským či magisterským titulem v případě postupného studia (nejprve probíhá studium aprobačního předmětu a až následně pedagogická příprava). Ve spolkových zemích Německa by měly být obě kvalifikace vzájemně uznávány.

Výcvik v přípravné službě se odehrává v různých formátech na různých školách, školách pro přípravu učitelů nebo v podobných zařízeních. Úspěšný absolvent musí prokázat, že splňuje *Standards pro vzdělávání učitelů: Pedagogické vědy a Společné zemské požadavky na obsah studia předmětů didaktiky předmětů v přípravě učitelů*, což jsou dokumenty, které přijala Stálá konference. Přípravná služba je ukončena Druhou státní zkouškou. Ta je podmínkou, nikoliv garancí, pro získání zaměstnání ve státním školském sektoru.

Stálá konference přijala v prosinci 2013 pravidla pro minimální požadavky na učitele bez učitelské přípravy na pedagogických fakultách. Tyto minimální předpoklady zahrnují:

- Magisterský titul nebo jeho ekvivalent, ze kterého mohou být odvozeny alespoň dva aprobační předměty;
- absolvování přípravné služby nebo srovnatelné praxe, která zaručuje základní pedagogické kompetence skrze druhou státní zkoušku nebo ekvivalentní zkoušku.

Učitelé bez formálního pedagogického vzdělání jsou přijímáni, pouze pokud existuje nevyhnutelná potřeba specifické učitelské profese či předmětu a tuto potřebu nelze vyřešit v rámci učitelů s formálním vzděláním. Například v roce 2013 pouze 2,4 % nově přijímaných učitelů nemělo potřebné formální vzdělání¹.

V přípravné službě dostanou budoucí učitelé praktickou přípravu v přípravných školách pro pedagogickou praxi. Za organizaci těchto škol jsou odpovědné spolkové země. Ředitele školy jmenuje ministr školství a kulturních záležitostí, kterému je ředitel přímo odpovědný. Učitelé budoucích učitelů mají vědeckou či praktickou expertizu a jsou uvolněni ze svých vlastních vyučovacích hodin anebo jsou do přípravných škol vysláni na plný úvazek na omezenou dobu. Učitelé, kteří vyučují v rámci přípravné služby nové učitele, absolvují průběžné vzdělávání. *Standards pro vzdělávání učitelů: Pedagogické vědy* se vztahují rovněž na učitele učitelů³.

Přijímací řízení

Jediným předpokladem pro přijetí uchazeče o studium pedagogické fakulty je složení obecné přijímací zkoušky do terciálního vzdělávání. Nejčastěji je získána složením *Abitur* zkoušky při skončení gymnázia⁴.

Financování pedagogických fakult, vědy a výzkumu

Veřejné vysoké školy v Německu jsou největší měrou financovány z rozpočtu spolkové země. Návrh výše příspěvku je připraven vysokou školou a poté je předán příslušnému ministerstvu, které jej projedná s dalšími zainteresovanými rezorty. Výši finančního příspěvku poté schvaluje parlament v rámci státního rozpočtu. Vysoká škola je odpovědná za stanovení plánu rozvoje univerzity, který je následně schválen ministerstvem a dohody o plnění, kterou uzavírá také s ministerstvem. Výzkum a vývoj na vysokých školách je pravidelně evaluován. Výše příspěvku v Bavorsku je stanovena na základě počtu akademických pracovníků, dalších zaměstnanců, studentů, typu studijního oboru a výsledků a výzkumu a vývoje.

Článek 91b základního zákona Německa stanoví, že spolkové země a federace se mohou mimo jiné dohodnout na spolupráci při podpoře vědeckých projektů a výzkumu na vysokých školách. Spolková země je tedy odpovědná za primární financování vysokých škol, s tím, že federální vláda se spolupodílí na financování výzkumu.

V červnu 2010 se federální vláda a vlády spolkových zemí dohodly na prodloužení Dohody o vysokých školách tak, aby zahrnoval společný program, určený k dosažení lepších studijních podmínek a větší kvalitu ve výuce. Federace poskytla cca 2 miliardy EUR je k financování Paktu pro kvalitu ve výuce (*Qualitätspakt Lehre*), a to do roku 2020. Tento grant je zaměřen na zlepšení kvality vyučujících na vysokých školách a využilo ho přes 90 % veřejných vysokých škol v Německu.

³ Supporting teacher competence development: for better learning outcomes [online]. 2013 [cit. 2016-10-12]. Dostupné z:

http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/repository/education/policy/school/doc/teachercomp_en.pdf.

⁴ *Basic Structure of the Education System in the Federal Republic of Germany: Diagram* [online]. Kulturminister Konferenz [cit. 2016-10-12]. Dostupné z: <https://www.kmk.org/fileadmin/Dateien/pdf/Dokumentation/engl-2015.pdf>.

Německá spolková vláda vydala v roce 2014 na inovace ve vzdělání 520 mil. € a v roce 2015 to bylo 556 mil. €. Pro srovnání na výzkum a vývoj v ostatních sociálních vědách, ekonomice a humanitních vědách vydala za rok 2014 982 mil. € a v roce 2015 to bylo 1.003,3 mil. €⁵.

Další vzdělávání

Další vzdělávání je považováno za profesní povinnost, nicméně právní předpisy nestanoví minimální rozsah dalšího vzdělávání. Absolvování dalšího vzdělávání umožňuje v některých případech rozvoj kariéry – učit nový předmět případně povýšení. Již získaný status učitele se však nemění. Další vzdělávání není na základě zákona povinné ani v předškolním, základním, středním ani vyšším vzdělávání. Další vzdělávání se však pro učitele stává povinným, pokud je součástí pracovní smlouvy.

Polsko

Kvalifikace pedagogických pracovníků

Kvalifikační předpoklady pro pedagogické pracovníky stanoví nařízení ministra národního vzdělávání ze dne 12. března 2009. Učitelé jsou povinni mít příslušnou kvalifikaci (akademický titul) a ukončenou pedagogickou přípravu. Od roku 2016 se počáteční příprava učitelů realizuje pouze na vysokoškolských institucích a v současné době má 98 % všech učitelů ve školském sektoru bakalářské či magisterské vzdělání.

Základním kvalifikačním předpokladem pro učitelství je:

- Učitelé na základním stupni základní školy: ukončené bakalářské nebo magisterské studium
- Učitelé na nižším stupni střední školy: ukončené magisterské studium
- Učitelé na vyšším stupni střední školy a ve vyšším vzdělávání: ukončené magisterské studium

(Resp. absolvent bakalářského studia může vyučovat na školách úrovně ISCED 0 a ISCED 1 a absolvent magisterského studia na školách úrovně ISCED 2 a ISCED 3).

Počáteční příprava učitelů jako součást studijních programů na vysokých školách je většinou poskytována v rámci studijních oborů pro budoucí odborníky v různých odvětvích (např. programy v oboru chemie školí odborníky, kteří budou pracovat v průmyslových podnicích, výzkumných ústavech a laboratořích, stejně jako učitele chemie). V rámci daného oboru si studenti mohou zvolit buď pedagogickou specializaci a získat pedagogickou kvalifikaci jako součást svého studijního programu nebo absolvovat studijní program bez pedagogického zaměření a získat pedagogickou kvalifikaci po dokončení studia v rámci postgraduálního vzdělávání, které zpravidla trvá rok a není při něm udělován další titul.

Osnovy učitelské přípravy

Vysoké školy určují studijní programy pro počáteční učitelskou přípravu v rámci své autonomie, jsou nicméně povinny splňovat určité požadavky stanovené národní legislativou – Nařízení ministra pro vědu a vysokoškolské vzdělávání ze dne 17. ledna 2012. Tyto standardy určují obecné i specifické výsledky počáteční učitelské přípravy (jak ve vysokoškolském vzdělání, tak při postgraduálním studiu). Speciální výsledky se týkají znalostí, dovedností a sociálních kompetencí, znalosti cizích jazyků, IT znalosti, hlasové produkce a BOZP. Tyto standardy také definují následujících 5 modulů učitelské přípravy:

- Modul 1: lekce zaměřené na vyučování prvního předmětu (není stanoven počet hodin či kreditů pro tento modul, protože ten závisí na oboru a úrovni studia)
- Modul 2: lekce psychologie a pedagogiky (celkově 180 hodin, 10 ECTS kreditů, v rámci tohoto modulu se student 90 hodin věnuje obecné psychologii a pedagogice, 60 hodin školení v psychologii pro daný vzdělávací stupeň a 30 hodin pedagogické praxe)
- Modul 3: lekce učitelství (celkově 240 hodin a 15 ECTS kreditů, zahrnuje 30 hodin základů pedagogiky, studium předmětu pro daný vzdělávací stupeň 90 hodin a pedagogická praxe 120 hodin)

⁵ *Education and Research in Figures 2015*. Selected Information from the BMBF's Data Portal [online]. Bundesministerium für Bildung und Forschung, 2015, 106 [cit. 2016-10-11]. Dostupné z: https://www.bmbf.de/pub/education_and_research_in_figures_2015.pdf.

- Modul 4: školení pro vyučování dalšího předmětu (celkově 120 hodin a 10-15 ECTS kreditů, zahrnuje nespecifikovanou dobu pro studium dalšího předmětu, 60 hodin výuky tohoto předmětu pro daný vzdělávací stupeň a 60 hodin pedagogické praxe)
- Modul 5: speciální pedagogika (celkově 350 hodin a 25 ECTS kreditů, zahrnuje kurzy speciální psychologie a pedagogiky – 140 hodin, vyučovací metody pro speciální vzdělávání – 90 hodin a pedagogická praxe – 120 hodin).

Počáteční vzdělávání učitelů v rámci studijních programů zahrnuje povinný výcvik, který pokrývá moduly 1, 2 a 3 a volitelné moduly odborné přípravy, které pokrývají moduly 4 a 5. Budoucí učitelé, kteří chtějí absolvovat postgraduální program, si mohou vybrat z modulů 2 a 3 (pokud mají kvalifikaci v dané oblasti, ale nedokončili učitelskou přípravu). Modul 4 (pokud jsou kvalifikovanými učiteli, ale chtějí učit druhý nebo další předmět); nebo modul 5 (pokud jsou kvalifikovanými učiteli, ale mají v úmyslu zaměřit se na speciální vzdělávání).

Standards obsahují obecný popis modulů a určují jejich obsah (s ohledem na úroveň vzdělávacího systému), definují cíle pedagogické praxe v rámci modulů 2 až 5, a stanoví organizační opatření pro umístění studentů ve školách. Praxe by měly zpravidla probíhat souběžně s běžnými kurzy na vysokých školách a skládat se z následujících aktivit: návštěvy mateřských škol, škol a dalších vzdělávacích institucí, pozorování třídy, asistence učitelům ve třídách, výuka ve třídách a příprava hodin.

Učitelé cizích jazyků a praktické odborné přípravy mohou vyučovat také za splnění jiných podmínek (vzdělání + certifikát anebo výuční list + dvouletá praxe). V obou případech je nutné mít pedagogickou kvalifikaci – tu je možné získat v kvalifikačním kurzu.

Podmínky pro akademické učitele upravuje zákon o vysokých školách ze dne 27. července 2005. Pro vysokoškolské učitele není stanovena počáteční učitelská příprava nebo pedagogická kvalifikace. Podmínky pro přijetí jsou stanoveny obecně pro každou kategorii akademických pracovníků – obecně se jedná o magisterské vzdělání. Pro akademické pracovníky na pedagogických fakultách nejsou stanoveny speciální podmínky.

Každá univerzita si stanovuje, kolik uchazečů o studium přijme (numerus clausus přijatých studentů je stanoven pouze pro lékařské obory). Přijímání akademických pracovníků je v kompetenci univerzit.

Přijímací řízení

Přijímací řízení do bakalářského studia či „dlouhého magisterského“ studia je založeno na základě výsledků maturit. Akademický senát vysoké školy určuje, jaké výsledky jsou předpokladem přijetí. Vysoké školy mohou mít další přijímací řízení, pokud je zapotřebí posoudit umělecké nadání, fyzickou zdatnost nebo jiné zvláštní předpoklady pro studium, které nejsou součástí maturit. Základním předpokladem pro přijetí do magisterského studijního oboru je úspěšné absolvování bakalářského studia.

Financování pedagogických fakult, vědy a výzkumu

Polské vysoké školy jsou financovány na základě ročních blokových grantů (grant pokrývá náklady na výuku zapsaných studentů, správu budov, finanční podporu studentů a doktorandů, která může být použita také například na údržbu studentského ubytování či stravoven, kofinancování investičních projektů a náklady na zvláštní opatření pro studenty se zdravotním postižením). Finanční prostředky na výzkum a vývoj jsou však alokovány přímo jednotlivým fakultám na základě vědního oboru a hodnocení kvality výzkumu⁶. Věda a výzkum na fakultách je hodnocena Výborem pro hodnocení výzkumných jednotek, v souladu se zákonem z 30. dubna 2010 o principech financování vědy. Na základě tohoto hodnocení je pak ovlivněna výše grantu uděleného ministerstvem (výzkumné jednotky byly rozděleny do pěti kategorií podle efektivity výsledků – výsledná částka grantu se pak mohla na základě jiných dodatečných kritérií odchýlit o 30 %). Od roku 2017 pak budou kategorie 4 (A+, A, B a C) a výše výsledné dotace se nesmí odchylovat o více než 25 %. Jedná se

⁶ European University Association. *University Autonomy in Europe: Poland* [online]. [cit. 2016-10-6]. Dostupné z: <http://www.university-autonomy.eu/countries/poland/>.

o systémový grant na vědu a výzkum na fakultě. Další financování vědy a výzkumu probíhá z jiných zdrojů na základě financování projektů.

V roce 2014 bylo v Polsku celkově vydáno na pedagogický výzkum 74 milionu zlotých (na vědu a výzkum v právu to bylo např. 85,2 milionu zlotých, v psychologii 64,9 milionu zlotých, v základní medicíně 331 milionu zlotých a ve strojírenství 1. 514,1 milionu zlotých)⁷.

Další vzdělávání

Další vzdělávání učitelů není v Polsku povinné, nicméně v zákoně z 26. ledna 1982 s názvem Listina učitelů, je stanoveno, že by učitelé měli zlepšovat své všeobecné a odborné znalosti s využitím práva účastnit se všech forem dalšího vzdělávání. Podle nařízení Ministerstva národního vzdělávání ze dne 1. března 2013 o profesních stupních pro učitele je participace na dalším vzdělávání učitelů však podmínkou ke kariéernímu růstu. Absolvováním CPD se učitel automaticky postupuje v platových tabulkách. Co se týče akademických učitelů, zákon o vysokých školách stanoví, že vyučující mají povinnost zdokonalovat své odborné znalosti. Podrobnosti stanovují vysoké školy samy. Vysoké školy poskytují akademickým pracovníkům studijní volno (sabatikl).

Rakousko

Kvalifikace pedagogických pracovníků

Systém vzdělávání učitelů prochází v Rakousku zásadní reformou. Cílem je, aby všichni učitelé na základních a středních školách měli bakalářský titul. Učitelé v předškolním vzdělávání jsou vzděláváni na odborných středních školách, které zřizuje federální vláda nebo Římskokatolická církev⁸. Studium začíná po ukončení 8. třídě povinné školní docházky a po složení testu profesních předpokladů. Studium je po pěti letech ukončeno „maturitou a diplomovou zkouškou“, což absolventům umožňuje buď začít vyučovat anebo pokračovat ve studiu na vyšší odborné škole nebo univerzitě.

Od reformy v roce 2006 je vyžadováno, aby učitelé v základním a vyšším vzdělávání měli vysokoškolské vzdělání. Předchozí vzdělávací instituce, které měly status post-sekundárního vzdělávání, byly přeměněny na *Pedagogické vysoké školy (Pädagogische Hochschule)*. Tento speciální typ vysokých škol je zaměřen na praxi a průběžné a následné vzdělávání pedagogických pracovníků, zejména učitelů. Pedagogické vysoké školy jsou federálními institucemi. V Rakousku je v současnosti 9 veřejných pedagogických vysokých škol a 8 soukromých.⁹ Pro vyučování na obecných středních školách (*Neue Mittelschulen* nebo *Hauptschulen*) postačuje bakalářský titul, pro akademické střední školy (*Allgemeinbildende höhere Schule*) se již vyžaduje magisterský titul¹⁰.

Veřejné vysoké pedagogické školy nabízejí následující studijní programy:

- bakalářské a magisterské studijní programy pro učitelství na základní škole
- bakalářské a magisterské studijní programy pro učitelství na obecných středních školách
- bakalářské a magisterské studijní programy pro učitelství na odborných středních školách

⁷ *Science and technology in Poland in 2014* [online]. Štětín: Urząd Statystyczny, 2015 [cit. 2016-10-11]. ISSN 1507-1294. Dostupné z: <http://stat.gov.pl/en/topics/science-and-technology/science-and-technology/science-and-technology-in-poland-in-2014,1,10.html>

⁸ *Initial Education for Teachers Working in Early Childhood and School Education*. Eurydice:Austria [online]. [cit. 2016-10-14]. Dostupné z: https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/Austria:Initial_Education_for_Teachers_Working_in_Early_Childhood_and_School_Education.

⁹ *Higher Education in Austria* [online]. Víenna: Federal Ministry of Science, Research and Economy, 2015 (Higher Education in Austria), 2015 [cit. 2016-09-26]. ISBN 978-3-85224-159-3. Dostupné z: file:///D:/EU%20u%C4%8Ditel%C3%A9/Austria/The_Austrian_System_of_Higher_Education2015_engl.pdf

¹⁰ European Commission/EACEA/Eurydice, 2015. *The Teaching Profession in Europe: Practices, Perceptions, and Policies*. Eurydice Report. Luxembourg: Publications Office of the European Union. [online]. [cit. 2016-10-12]. ISBN 978-92-9201-886-3. Dostupné z: <http://www.anefore.lu/wp-content/uploads/2015/09/EURYDICE-THE-TEACHING-PROFESSION.pdf>.

Po ukončení bakalářského studia lze vstoupit do jednoleté indukční fáze pod vedením zkušených pedagogů jako mentorů. V rámci této vstupní fáze lze dokončit magisterské studium.

Bakalářský studijní program trvá 8 semestrů a je potřeba získat 240 ECTS kreditů.

Magisterský studijní program trvá 2 semestry a je potřeba získat 60 ECTS kreditů. Magisterský studijní program lze nabízet pouze ve formě společného studijního programu s jinou univerzitou. Pedagogické vysoké školy jsou povinny nabízet kurzy dalšího a průběžného vzdělávání na obecná pedagogická témata¹². Vysoké pedagogické školy nenabízejí doktorské studium, to je možné absolvovat na univerzitách.

Monitorování a analýzu učitelských studijních programů, zda splňují akademické a odborné požadavky, provádí Rada pro zajišťování kvality ve vzdělávání učitelů, což je národní instituce Federálního ministerstva školství a Federálního ministerstva pro vědu, výzkum a hospodářství. Dále se vyjadřuje k osnovám v rámci schvalování nových studijních programů.

Osnovy učitelské přípravy

Základy osnovy bakalářských a magisterských studijních programů stanoví vyhláška Ministerstva školství z roku 2013. Vyhláška stanoví povinné oblasti studia, kterými jsou:

- základy všeobecného vzdělání
- teorie vztahující se k předmětům, specializovaná pedagogika
- pedagogická praxe (20–25 % ze studia předmětu)¹².

Vyhláška rovněž detailně stanoví podmínky zkoušek. Zásadnější změny osnov jsou evaluovány komisí pro kurikula a schvalovány rektorátem školy, jsou rovněž předkládány k vyjádření Radě pro zajišťování kvality ve vzdělávání učitelů.

Členy pedagogického sboru na Pedagogických vysokých školách přijímá sama vysoká škola na základě vědeckých, odborných a pedagogicko didaktických kvalifikací. Ředitele školy jmenuje federální ministr školství⁶.

Systém zaměstnávání učitelů v Rakousku je decentralizovaný mezi Spolkovou vládou a jednotlivé země. Plánování a řízení lidských zdrojů v učitelství je z tohoto důvodu komplikované a pro Ministerstvo školství, které má v gesci Pedagogické vysoké školy, je tak složité stanovit plánovací a monitorovací politiku¹¹.

Přijímací řízení

Předpokladem pro přijetí studenta do bakalářského studijního programu je obecná kvalifikace pro přijetí na vysokou školu (maturita či jiný obdobný doklad o úspěšném absolvování střední školy) a složení testu profesních předpokladů (testují se znalosti, schopnosti a motivace). Pro učitelství na odborných středních školách mohou být stanoveny další požadavky¹².

Financování pedagogických fakult, věda a výzkum

Pedagogické vysoké školy jsou federálními institucemi a jsou tedy financovány z federálního rozpočtu. Každá pedagogická vysoká škola obdrží od Spolkového ministerstva školství příspěvek na financování platů a nákladů na provoz, stejně jako na zabezpečení studijních programů. V rámci legislativního rámce a směrnic Ministerstva může škola s prostředky nakládat autonomně. Výše finančního příspěvku je každoročně vyjednávána mezi ministerstvem a rektorátem. V rámci tohoto vyjednávání je škola povinna stanovit plán výkonu a cílů, včetně rozpočtu na následující tři roky.

Dle rakouského statistického úřadu bylo v roce 2013 na vědu a výzkum v rámci Pedagogických vysokých škol vynaloženo nejméně prostředků - 8,5 mil. € (např. v rámci uměleckých vysokých škol to bylo více než 34 mil. € a v rámci univerzit aplikovaného výzkumu více než 89 mil. €)¹³.

¹¹ NUSCHE, Deborah et al. *OECD Reviews of School Resources: Austria 2016* [online]. 2016, 200 [cit. 2016-10-12]. DOI: 10.1787/9789264256729-en. Dostupné z: http://www.oecd-ilibrary.org/education/oecd-reviews-of-school-resources-austria-2016_9789264256729-en.

¹² *Education in Austria 2015/16*. In: Bundesministerium für Bildung [online]. [cit. 2016-10-12]. Dostupné z: https://www.bmb.gv.at/enfr/school/bw_en/bildungswege2015_e.pdf?5i81ud.

¹³ *Government R&D budget analysis*. In: Statistic Austria [online]. [cit. 2016-10-12]. Dostupné z: http://www.statistik.at/web_en/statistics/EnergyEnvironmentInnovationMobility/research_and_development_r_d_innovation/government_r_d_budget_analysis/index.html.

Další vzdělávání

Další vzdělávání učitelů v předškolním vzdělávání je povinné v téměř všech spolkových zemích. Časový rozsah se pohybuje mezi 3 a 5 dny za rok. Učitelé v základním a středním školství jsou povinni účastnit se dalšího a průběžného vzdělávání od roku 2001 (15 hodin za školní rok). Na konci roku 2013 byla přijata nová legislativa upravující zaměstnávání učitelů. V rámci této nové úpravy zůstává zachována povinnost absolvovat 15 hodin dalšího vzdělávání ve školním roce. Učitelům může být ředitelem školy nařízeno, aby absolvovali specifický kurz, v případě velkých školských reforem. Dále mohou učitelům nařídit další vzdělávání v souladu s plánem rozvoje školy. Absolvováním dalšího vzdělávání nevzniká učitelům nárok na zvýšení platu či kariéerní postup.

Dle zákona o univerzitách z roku 2002 jsou univerzity povinny podporovat další profesní vzdělávání svých zaměstnanců. Zaměstnanci univerzit jsou povinni pravidelně absolvovat další profesní vzdělávání na základě kolektivních dohody – univerzity k tomu většinou poskytují studijní volno.

Slovensko

Kvalifikace pedagogických pracovníků

Kvalifikační předpoklady pedagogických pracovníků upravuje na Slovensku zákon č. 317/2009 Z. z., o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov a vyhláška Ministerstva školství Slovenskej republiky č. 437/2009 Z. z., ktorou sa ustanovujú kvalifikačné predpoklady a osobitné kvalifikačné požiadavky pre jednotlivé kategórie pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov.

Základním kvalifikačním předpokladem pro učitelství je:

- v předškolním vzdělávání – úplné střední odborné vzdělání nebo bakalářský titul
- na základní škole (první i druhý stupeň) a na středních školách – magisterský titul
- na odborných středních školách – úplné střední vzdělání a vyučení v daném oboru

Požadovaná kvalifikace pro vysokoškolského učitele, který připravuje budoucí učitele, je stejná jako pro ostatní vysokoškolské učitele. Je to vysokoškolské vzdělání druhého stupně v oboru, který vyučuje. Na vysoké škole působí jako učitelé profesoři, docenti, hostující profesoři, emeritní profesoři, hostující docenti, odborní asistenti, asistenti a lektori a vědečtí a umělečtí pracovníci. Místa učitelů a vědeckých pracovníků vysokých škol se obsazují výběrovým řízením. Způsob výběrového řízení určuje vnitřní řád vysoké školy nebo fakulty.

Základní struktura přípravy učitelů se uskutečňuje ve dvou proudech:

1. studenti po základní škole pokračují v dalším studiu na středních pedagogických školách a středních pedagogických a sociálních akademiích, kde po složení maturitní zkoušky a získání maturitního vysvědčení získávají kvalifikaci učitele pro mateřské školy a školská zařízení,
2. studenti po absolvování maturitní zkoušky na střední škole pokračují ve studiu na fakultách vysokých škol ve studijních oborech učitelství v různých předmětových kombinacích i speciální pedagogiky. Získávají tak učitelkou kvalifikaci pro základní a střední školy a školní zařízení a pro práci s dětmi se speciálními výchovně vzdělávacími potřebami.

Učitelkou kvalifikaci je možné získat:

- vysokoškolským studiem vybraných studijních programů ve studijních oborech učitelství na univerzitách, příp. odborných vysokých školách; absolventi mohou vyučovat příslušné aprobační předměty v základních a středních školách,
- vysokoškolským studiem na univerzitě nebo odborné vysoké škole a souběžným doplňujícím pedagogickým studiem; studenti získávají kromě odborné i pedagogickou kvalifikaci a mohou předměty svého odborného zaměření vyučovat v příslušných středních školách,

- vysokoškolským studiem na odborných vysokých školách a po jeho ukončení absolvováním doplňkového pedagogického studia získají kvalifikaci pro výuku příslušných odborných předmětů na středních odborných školách.

Učitelé s odbornou kvalifikací mohou získat rekvalifikačním studiem novou odbornou kvalifikaci (např. V informačně-komunikačních technologiích a v cizích jazycích). Kvalifikovaní učitelé si mohou rozšířit kvalifikaci o další předmět nebo specializaci např. pro práci s dětmi se speciálními výchovně vzdělávacími potřebami i rozšiřujícím pedagogickým studiem.

Osnovy učitelské přípravy

Za stanovení obsahu vzdělávání odpovídají jednotlivé pedagogické fakulty. Studijní programy jsou pak pravidelně hodnoceny Akreditační komisí (podle kritérií, které projedná se zástupci vysokých škol, a které schvaluje Ministerstvo).

Každá univerzita si stanovuje, kolik uchazečů o studium přijme (stát pouze stanoví, na kolik studentů v daném oboru poskytne dotaci). Přijímání akademických pracovníků je v kompetenci univerzit.

Přijímací řízení

Dle § 6 zákona o vysokých školách patří do samosprávy vysoké školy určování počtu přijímaných uchazečů o studium, určování podmínek pro přijetí ke studiu a rozhodování v přijímacím řízení. Národní legislativou tedy povinnost testovat profesní předpoklady stanovena není. Talentové zkoušky jsou však vyžadovány u uměleckých a tělovýchovných předmětů.

Financování pedagogických fakult, věda a výzkum

Podle zákona o vysokých školách jsou hlavním zdrojem financování veřejných vysokých škol dotace ze státního rozpočtu. Na pokrytí výdajů nutných na svou činnost veřejná vysoká škola využívá i další zdroje.

Ministerstvo poskytuje veřejným vysokým školám dotace na uskutečňování akreditovaných studijních programů, na výzkumnou, vývojovou nebo uměleckou činnost, na rozvoj vysoké školy a na sociální podporu studentů. Ministerstvo poskytuje veřejné vysoké škole dotace na základě smlouvy. Smlouva obsahuje kromě jiných údajů zejména účel, na který se dotace poskytují, a další podmínky jejich použití, objem dotací včetně objemu jejich jednotlivých částí, čas a způsob poskytnutí dotací a datum, do kterého příjemce předloží poskytovateli zúčtování dotací.

Při určování dotace na uskutečňování akreditovaných studijních programů je rozhodující počet studentů, počet absolventů, ekonomická náročnost prováděných studijních programů (pedagogické studijní programy mají přidělen koeficient 1,7–3,41, např. právo má koeficient 1 a všeobecné veterinární lékařství 6,99), začlenění vysoké školy podle typu (univerzita nebo odborná vysoká škola), uplatnění absolventů v praxi a další aspekty související se zabezpečením výuky. Dotace se poskytuje v rozsahu stanoveném zákonem o státním rozpočtu na daný rozpočtový rok. V počtu studentů a absolventů se nezohledňují studenti platící školné.

Dotace na výzkumnou, vývojovou nebo uměleckou činnost spočívá z institucionální formy podpory výzkumu a vývoje a účelové formy podpory výzkumu a vývoje poskytnuté na základě soutěže. Při poskytování institucionální formy podpory výzkumu a vývoje se zohledňuje výzkumná, vývojová nebo umělecká kapacita veřejné vysoké školy, dosažené výsledky v oblasti vědy, techniky nebo umění, hodnocení výzkumné, vývojové, umělecké a další tvůrčí činnosti veřejné vysoké školy akreditační komisí, řešení výzkumných a uměleckých projektů, které byly vybrány pro financování v rámci vnitřního grantového systému Ministerstva, a začlenění veřejné vysoké školy podle typu (univerzita nebo odborná vysoká škola).

Metodika rozpisu dotací z státního rozpočtu veřejným vysokým školám na rok 2015 Ministerstva školství č.: 2015-3349/4446:3-15A0 dále stanoví podrobnější rozpis výpočtu jednotlivých dotací. Věda na pedagogických fakultách nemá stanovena jiná kritéria pro výstupy.

Další vzdělávání

Organizaci, obsah, rozsah a formy kontinuálního vzdělávání pedagogických pracovníků upravuje vyhláška Ministerstva školství o kontinuálním vzdělávání, kreditech a atestacích pedagogických pracovníků a

odborných zaměstnanců. Absolvováním soustavného vzdělávání pedagogický pracovník a odborný pracovník splní požadavky na zařazení do příslušného kariérového stupně nebo kariérové pozice a aktualizuje nebo inovuje své profesní kompetence. Každá škola si sama vypracovává plán profesního rozvoje pedagogických pracovníků školy, který pak předá svému zřizovateli. Plán by měl obsahovat vymezení priorit, na které se vzdělávání zaměřuje, časový plán a návrh rozpočtu vzdělávacích aktivit. Za organizaci kontinuálního vzdělávání odpovídá ředitel, který postupuje podle ročního plánu. Vedení školy rozhoduje o kontinuálním vzdělávání učitelů na základě priorit a strategie rozvoje.

Podle zákona č. 317/2009 Z. z. je pedagogický pracovník a odborný pracovník povinen udržovat a rozvíjet své profesní kompetence prostřednictvím kontinuálního vzdělávání nebo sebevzdělávání. Kreditní systém je nástrojem, který slouží k započítávání účasti učitelů na akreditovaných studijních programech, které absolvují v rámci svého profesního rozvoje. Kreditní systém s platovým řádem a systémem hodnocení a odměňování učitelů umožňuje aktivním a tvořivým učitelům vyšší finanční ohodnocení za rozvoj kvality jejich kompetencí a pedagogického výkonu. Počet kreditů přidělených akreditovanému programu kontinuálního vzdělávání zohledňuje jeho rozsah, náročnost a způsob jeho ukončení. Platnost kreditů je sedm let a jsou podmínkou na přihlášení na první a druhou atestaci a na přiznání kariérního příplatku.

Vysokoškolský učitel je sám zodpovědný za způsob svého profesního vývoje, není vypracována metodika, která by upravovala, příp. navrhovala postup. Profesní rozvoj a vzdělávání učitelů vysokých škol si reguluje a zajišťuje každá univerzita a odborná vysoká škola samostatně. Zaměstnanci však prostřednictvím odborných konferencí, stáží, výzkumných a rozvojových projektů mají možnost si své profesní kompetence rozvíjet prostřednictvím odborných aktivit na národní i mezinárodní úrovni. Aby měli vysokoškolští učitelé možnost zaměřit se na tvůrčí činnost, vysokoškolský zákon umožňuje jejich osvobození od plnění pedagogických povinností (sabatikl) na přiměřené časové období.

Finsko

Kvalifikace pedagogických pracovníků

Kvalifikační předpoklady pro výkon profese učitele je ve Finsku upravena vyhláškou č. 986/1998 o kvalifikaci ve vyučování. Ve Finsku se rozlišují 3 typy učitelů:

- a) Třídní učitelé – učitel 1. -6. třídy, který vyučuje všechny předměty a může rovněž vyučovat v předškolních zařízeních.
- b) Učitelé předmětů – v 7. -9. třídě základní školy, na středních školách (všeobecných i odborných) a ve vzdělávání dospělých.
- c) Speciální učitelé – pro vzdělávání žáků se zvláštními vzdělávacími potřebami.

Počáteční příprava učitelů pro učitele ve všeobecném vzdělávání je poskytována univerzitami. Část odpovědnosti za přípravu učitelů spočívá na pedagogických fakultách a část je prováděna ve spolupráci s dalšími fakultami. Pedagogické fakulty jsou odpovědné za poskytování vzdělání pro učitele mateřských škol, třídních učitelů, speciálních pedagogů, studentských poradců a dále pro výuku aprobačních předmětů domácí ekonomika, textilní práce, technické práce a hudba. Dále je vzdělávání učitelů organizováno ve spolupráci pedagogických fakult s uměleckými akademii.

Učitelé na základní škole musejí získat magisterský titul, nejméně 60 ECTS kreditů získaných v základním nebo středně pokročilém stupni studia aprobačního předmětu a 60 ECTS kreditů pedagogické přípravy (z toho je 20 ECTS kreditů vyčleněno na pedagogickou praxi). Učitelé vyučující na středních školách musejí získat magisterský titul, nejméně 120 ECTS kreditů získaných v základním nebo středně pokročilém stupni studia aprobačního předmětu a 60 ECTS kreditů v rámci dalšího možného aprobačního předmětu. Dále musejí získat nejméně 60 ECTS kreditů z pedagogické přípravy (z toho je 20 ECTS vyčleněno na pedagogickou praxi). Aby mohl učitel vyučovat na všeobecné střední škole, musí mít dále výbornou znalost vyučovacího jazyka školy (obvykle finština nebo švédština).

Učitelé v předškolním vzdělávání jsou povinni mít vysokoškolské bakalářské vzdělání. V rámci tohoto studia je začleněno 35 ECTS kreditů na pedagogickou přípravu (25 ECTS kreditů je vyčleněno na pedagogickou praxi). V případě odborného školství by měli učitelé mít rovněž bakalářské anebo magisterské vzdělání.

Pedagogická příprava může být buď začleněna do magisterského studijního programu anebo může následovat po ukončení primárního studia.

Osnovy učitelské přípravy

Kvalifikace učitelů pro všeobecné a odborné školy byly harmonizovány na začátku roku 1999. Učitelé v primárním i sekundárním vzdělávání musejí získat minimálně 60 ECTS kreditů z pedagogické přípravy. Příprava zahrnuje studium pedagogiky, oborové didaktiky a pedagogickou praxi. Pedagogické fakulty mají plnou autonomii při vytváření osnov.

V roce 2007 byl na podporu vzdělávání učitelů vytvořen Poradní výbor pro profesní rozvoj učitelského personálu za tím účelem, aby předvídal změny potřeb v počáteční učitelské přípravě. Na základě výsledku hodnocení a předpokladů pak Ministerstvo školství vydalo cíle a doporučení pro rozvoj počáteční a průběžné přípravy učitelů, kterým by se pedagogické fakulty měly přizpůsobit.

Požadavky na členy pedagogického sboru pedagogických fakult se od jiných fakult neliší. Podmínkou je v zásadě magisterský titul či doktorát. Za nábor a zaměstnávání akademických pracovníků jsou odpovědné vysoké školy. Jsou rovněž zodpovědné za stanovení typu a počtu obsazovaných míst.

Přijímací řízení

Učitelská profese je ve Finsku velice populární a je o ni velký zájem. Z tohoto důvodu bylo v roce 2014 přijato pouze 20 % zájemců o učitelské studijní programy na univerzitách a pouze 10 % uchazečů o studium učitelství na základní škole. Přijímací proces učitele na základním stupni se skládá ze dvou fází. Nejprve je vyčleněna skupina na základě výsledků studia střední školy, maturity a mimoškolních aktivit. Ve druhé uchazeč prochází písemným testem, testem schopností, ve kterém se určuje jeho vhodnost pro tuto profesi (sleduje se, jak se chová v simulované školní situaci – posuzují se jeho vlohly a interpersonální schopnosti) a také jeho motivace. Za účelem zjednodušení přijímacího testu do pedagogických studijních oborů a větší spolupráce mezi univerzitami byla v roce 2011 vytvořena síť VAKAVA. Od roku 2011 uchazeči o studium na pedagogických fakultách skládají „národní“ test, který tak zajišťuje stejný standard přijímacího řízení na všech fakultách. Na základě výsledků testů jsou selektováni uchazeči pro test profesních předpokladů. Výběrové řízení trvá tři dny a např. Helsinská univerzita přijímá do studijního oboru pro třídní učitele pouze nejlepších 120 uchazečů – v souladu se stanovenými kvótami¹⁴.

Financování pedagogických fakult, vědy a výzkumu

Ve Finsku existují 2 typy vysokých škol - univerzity a polytechniky. Financování univerzit se skládá z financování ze státního rozpočtu a doplňkového financování (placené služby, dary, sponzoring). Přímá státní podpora představuje cca 64 % celkového financování univerzit. Vláda přijímá každé 4 roky plán rozvoje vzdělávání a akademického výzkumu.

Univerzity se dále řídí dohodami o výkonu s vládou. Každá univerzita vede na začátku vždy čtyřletého období jednání s Ministerstvem školství a kultury, na základě kterého přijmou dohodu o plnění. V této dohodě jsou stanoveny operativní a kvalitativní cíle a dohoda rovněž stanoví monitoring a evaluaci pro vyhodnocování dosažení uvedených cílů. Základní financování je rozděleno mezi univerzity na základě vzorce, který zahrnuje financování výuky, výzkumu a dalších strategických cílů. Financování je založeno na indikátorech výkonu minulých let spíše než na základě financování cílů v budoucnu.

Financování výzkumu tvoří samostatnou část rozpočtu univerzit. Na financování vědy a výzkumu se podílí Ministerstvo školství prostřednictvím Finské akademie a také Finská agentura financování vývoje (TEKES),

¹⁴ *Class teacher education: Presentation*. University of Helsinki [online]. [cit. 2016-10-12]. Dostupné z: <http://www.helsinki.fi/teachereducation/education/classteacher/index.html>.

kteřá je složkou Ministerstva práce a ekonomiky. V rámci financování univerzit je na výzkum a vývoj vyčleněno 34 % státního grantu, v případě polytechnik je to 15 %¹⁵.

Každá univerzita a polytechnika tedy vytváří svou koncepci a vyjednává o finanční podpoře od státu samostatně. Výše finančních prostředků pro jednotlivé fakulty je tak stanovována individuálně, z velké části na základě výsledků činnosti z minulých let. Pro výstupy výzkumu na pedagogických fakultách nejsou stanovena specifická kritéria.

Další vzdělávání

Povinnost absolvovat další vzdělávání je stanovena ve statutech škol a v kolektivních dohodách. Učitelé jsou povinni absolvovat 1 až 5 dnů dalšího vzdělávání v závislosti na relevantní úpravě. Participace v kurzech dalšího vzdělávání nevede automaticky k benefitům, jako je zvýšení platu či kariérnímu růstu. Povinnost k dalšímu vzdělávání akademických pracovníků je v legislativě vyjádřena pouze obecně – organizaci a participaci v kurzech stanovuje univerzita autonomně.

Francie

Kvalifikace pedagogických pracovníků

Preambule ústavy Francie stanoví, že zabezpečení bezplatného, sekulárního, veřejného vzdělávání na všech úrovních je povinností státu. Stát je odpovědný za vzdělávání, tzn. za nábor, školení a řízení zaměstnanců. Stát je, prostřednictvím Ministerstva národního vzdělávání, vyššího vzdělávání a výzkumu, odpovědný za jejich odměňování a výdaje na vzdělávání. Stát určuje vzdělávací politiku a učební osnovy. Učitelé jsou státními úředníky. Jejich postavení je upraveno zákony o státní službě. Systém přípravy pedagogických pracovníků prošel ve Francii v roce 2013 zásadní reformou.

V současné době musí každý učitel předškolního, základního a středního stupně projít na konci prvního roku magisterského studijního oboru „Učitelství, vzdělávání a odborná příprava profese“ konkurzní zkouškou. Magisterské obory se studují na *École Supérieure du Professorat et de l'Éducation* (ESPE – vyšší školy učitelství a vzdělávání), což jsou speciální školy v rámci univerzit. V každé *académii* (správní okres pro účely školství) se nachází jedna taková škola.¹⁶

Úspěšným složením konkurzní zkoušky se studenti stávají učitelem v přípravě a ve druhém roce magisterského studia se v 50 % času věnují teoretickému studiu a v 50 % pedagogické praxi. Pokud student jiného magisterského studijního oboru uspěje v konkurzní zkoušce, pak může pokračovat pouze dalším rokem magisterského studia. Druhý rok magisterského studia znamená pro jejich studenty, že jsou státními úředníky v roční zkušební době a dostávají tedy za svou práci plat. Konkurzní zkouška byla reformována a je nyní zaměřena jak na teoretické znalosti, tak na pedagogické schopnosti¹⁷.

Počet míst otevřených pro konkurzní zkoušky je každoročně stanoven ministerskou vyhláškou. Nicméně tato rozhodnutí mají dopad na rozpočet ministerstva a podléhají tedy každoročnímu schválení parlamentem.

Každý učitel ve Francii by měl mít magisterské univerzitní vzdělání (i učitelé v předškolním vzdělávání, jediné další země se stejně přísnými požadavky jsou Rakousko, Chile, Island a Itálie, jinde postačuje nižší druh

¹⁵ Performance-based funding and performance agreements in fourteen higher education systems: Report for the Ministry of Education, Culture and Science [online]. Center for Higher Education Policy Studies Universiteit Twente, 2015, 164 [cit. 2016-10-11]. Dostupné z: <http://doc.utwente.nl/93619/7/jongbloed%20ea%20performance-based-funding-and-performance-agreements-in-fourteen-higher-education-systems.pdf>.

¹⁶ CORNU, Bernard. *TEACHER EDUCATION IN FRANCE: UNIVERSITISATION AND PROFESSIONALISATION – FROM IUFMS TO ESPEs*. Education Inquiry [online]. 2015(6), 18 [cit. 2016-09-21]. ISSN 2000-4508. Dostupné z: <http://www.education-inquiry.net/index.php/edui/article/view/28649>.

¹⁷ BOKDAM, Johan, Inge VAN DEN ENDE a Simon BROEK. *TEACHING TEACHERS: PRIMARY TEACHER TRAINING IN EUROPE: - STATE OF AFFAIRS AND OUTLOOK* [online]. 2014 [cit. 2016-10-12]. ISBN 978-92-823-5921-1. Dostupné z: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2014/529068/IPOL_STU\(2014\)529068_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2014/529068/IPOL_STU(2014)529068_EN.pdf).

vzdělání)¹⁸. V rámci autonomie univerzit jsou připravovány magisterské studijní programy a přípravy na konkurzní zkoušku. Podmínkou přijetí do magisterského studijního programu je získání bakalářského titulu, bez ohledu na obor.

Osnovy učitelské přípravy

Budoucí učitelé se v prvním roce magisterského studia účastní stáží, aby měli první profesionální zkušenost s učitelstvím. Jedná se pouze o pozorování a praxi s doprovodem. Tyto stáže by měly studenty připravit na konkurzní zkoušku a rovněž by měly vést k úvaze o tématu diplomové práce. Dle průzkumu TALIS nepřipravuje učitele ve francii jejich vzdělávání dostatečně na práci učitele. Více než 90 % procent učitelů ve Francii se považuje za dobře připravené ohledně aprobačního předmětu. Naproti tomu pouze 40 % učitelů se považuje dostatečně připravené po stránce pedagogické, což je nejnižší číslo ze všech 34 zemí, které se na průzkumu TALIS podílely⁵.

V roce 2013 vydalo Ministerstvo dvě vyhlášky:

- Referenční tabulku profesních kompetencí pro pedagogické pracovníky, která stanoví cíle a společnou kulturu pro všechny pedagogické pracovníky, které by měly být osvojeny v rámci přípravy na pedagogickou kariéru (je zde uvedeno 14 kompetencí – tento přístup je nový, dříve se příprava zaměřovala na získání znalostí).
- Národní rámec pro osnovy magisterského studijního programu – MEEF, které musí být dodrženy, aby mohl být program akreditován³.

Každá konkurzní zkouška odpovídá úrovni vzdělávání a dalším podmínkám státní služby. Úspěch ve výběrovém řízení zaručuje přístup k odpovídajícímu učitelství. Ve školním roce 2014/2015 bylo ve veřejném předškolním, základním a středním školství zaměstnáno 690 009 třídních učitelů a 70 435 stálých učitelů ve vyšším vzdělávání. Menší část učitelů se výběrového řízení neúčastnila. Jsou zaměstnáni na základě smlouvy, na konkrétní úkoly, jako např. krátkodobé zástupy za jiné učitele. V akademickém roce 2014/2015 byl počet smluvních učitelů 27 837. Ministerstvo přijalo v roce 2013 vyhlášku k podpoře učitelství (součástí je například i finanční pomoc studentům z chudých poměrů - vzhledem k prodloužení doby studia ve všech pedagogických programech na 5 let anebo podpora méně populárních předmětů jako je matematika nebo němčina).

Ve vyšším vzdělávání se přístup k vyučování liší podle různých kategorií učitelů. Výzkumní pracovníci musejí být absolventem doktorského studia nebo jeho ekvivalentu a musejí obdržet „kvalifikaci“ od Národní rady pro univerzity, což představuje oprávnění na národní úrovni přihlásit se do výběrového řízení na volné akademické místo.

Přijímací řízení

Uchazeči o studium na státních univerzitách jsou přijímáni na základě maturity nebo jejího ekvivalentu. Přijímací řízení na vysokou školu je ve Francii nutné absolvovat pouze na *grandes écoles*.

Financování pedagogických fakult, věda a výzkum

Financování terciálního vzdělávání ve Francii probíhá na základě smluv uzavíraných mezi státem a univerzitou. Smlouvy se uzavírají na dobu 4 let - 60 % přidělených prostředků je stanoveno na základě počtu studentů, 20 % na základě publikační činnosti akademických pracovníků a zbylých 20 % na základě evaluace výkonnosti školy¹⁹. Univerzity jsou při správě svých financí autonomní. Univerzitní výzkum, studijní programy a procesy jsou poté následně evaluovány nezávislou agenturou AERES (*L'Agence d'évaluation de la recherche et de l'enseignement supérieur*).

¹⁸ *Education at a Glance 2014: France* [online]. [cit. 2016-10-12]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/edu/France-EAG2014-Country-Note.pdf>.

¹⁹ GYULA NAGY, Sándor et al. *Governance and Funding of Higher Education – International Trends and Best Practices* [online]. 2014 [cit. 2016-10-12]. DOI: doi:10.1016/j.sbspro.2014.01.190. Dostupné z: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042814001918>.

Další vzdělávání

Stanovení plánu dalšího vzdělávání je odpovědností rektora *akadémie*. Rektor stanovuje priority dalšího vzdělávání v souladu s prioritami Ministerstva. Učitelé na základních školách jsou povinni absolvovat 18 hodin dalšího vzdělávání v kurzech, které jsou organizovány místní *akadémií* a relevantní univerzitou¹⁷. Legislativně není stanovena povinnost akademických pracovníků absolvovat další vzdělávání. Za prohlubování své kvalifikace jsou odpovědní sami – mohou např. čerpat studijní volno (sabatikl).

Velká Británie (Anglie)

Kvalifikace pedagogických pracovníků

V Anglii existuje mnoho způsobů jak se stát učitelem. V každém případě však učitelé musejí splňovat Učitelské standardy vydané v roce 2011 a novelizované v roce 2013 Ministerstvem školství. Kvalifikace učitelů ve školách je upravena v nařízení Státního tajemníka pro vzdělání a schopnosti z roku 2003 č. 1662, ve znění pozdějších předpisů. Podmínkou pro vyučování v místní škole (financované z veřejných zdrojů) je nutné získat status kvalifikovaného učitele (QTS). Jedná se o profesní akreditaci, založenou na standardech určených státním tajemníkem. Status kvalifikovaného učitele se nevztahuje ke specifickému předmětu či věku a učitelé se statusem tak mohou legálně vyučovat na všech stupních škol i v předškolním vzdělávání.

Poskytovatelé počáteční učitelské přípravy musejí získat akreditaci Národní akademie pro výuku a vedení (*National College for Teaching and Leadership, dále jen „NCFL“*), což je výkonná agentura Ministerstva školství. Akreditovaní poskytovatelé zahrnují vysokoškolské instituce a školsky zaměřené instituce. Akreditace je udělena, pokud instituce splní Kritéria pro počáteční učitelskou přípravu (viz dále). Počet míst pro uchazeče o učitelství stanovuje NCFL pro každého poskytovatele na základě „modelu doplňování učitelů“, který umožňuje odhadnout budoucí potřeby terénu (jedná se o dokument Ministerstva školství přijímaný od školního roku 2014/2015).

Způsoby získání kvalifikovaného statusu učitele jsou následující:

- Studium na vysoké škole – absolvováním bakalářského nebo magisterského studia
- Školsky vedeným studiem - uchazeč se přihlásí přímo do školy, kde má zájem vyučovat a ta ho ve spolupráci s akreditovaným poskytovatelem počáteční učitelské přípravy připraví na získání QTS.
- Varianty jsou následující:
 - Program *School Direct* - uchazeč začne ihned učit ve škole, program trvá jeden rok. Učitel v přípravě platí školné a na konci může získat rovněž akademický titul.
 - Program *School Direct (s platem)* – je určen pro osoby s praxí, dostávají plat jako nekvalifikovaní učitelé a na konci přípravy je možné získat rovněž akademický titul.
 - Program *School-centered initial teacher training* – výuka je poskytována ve spolupráci s akreditovaným poskytovatelem počáteční učitelské přípravy
 - Program *Teach First* – charitativní program zaměřený na mladé úspěšné absolventy, kteří by jinak o kariéře učitele neuvažovali. Po intenzivním šestitýdenním letním kurzu začínají účastníci učit ve školách. Program vede k získání QTS.
 - Program *Troops to Teachers* – program na podporu bývalých členů ozbrojených sborů, kteří nemají vysokoškolské vzdělání, aby se stali učiteli. Jde o speciální dvouletý program, který nabízí Univerzita v Brightonu.
 - Program *Researches in schools* – tento program je zaměřen na doktorandy.

Osnovy učitelství a přijímací řízení

Ministerstvo školství vydalo v roce 2013 závazný dokument s názvem *Initial teacher training criteria and supporting advice*²⁰ (Podmínky a podpůrné rady pro počáteční učitelství). Subjektům, které se se dokumentem neřídí, hrozí ztráta akreditace. Všichni zájemci o profesi učitele tedy musejí splňovat následující minimální standardy:

- Všichni uchazeči, nezávisle na způsobu výuky, musejí složit GCSE z angličtiny a matematiky známkou C a vyšší nebo prokázat, že dosáhli srovnatelné úrovně. Budoucí učitelů žáků mezi 3 a 11 roky musejí navíc mít nejhůře C z vědeckého předmětu.
- V případě magisterského studia učitelství je nutné mít bakalářský nebo ekvivalentní titul.
- Všichni uchazeči prošli přijímacím řízením, ve kterém byly hodnoceny jejich profesní předpoklady pro učitelství (zda má uchazeč odpovídající intelektuální a akademické schopnosti a osobní vlastnosti, etiku a postoje nutné pro status kvalifikovaného učitele).
- Uchazeči rovněž musejí úspěšně složit test odborných dovedností (gramotnost a počítání) předtím než začne kurz. Uchazeči mohou tento test absolvovat třikrát, pokud jsou neúspěšní, mohou test opakovat znovu nejdříve za dva roky (mají opět 3 pokusy). Vzdělávací instituce si mohou stanovit další požadavky na uchazeče, které jsou náročnější než národní standardy²¹.

Pro výuku speciálních předmětů (např. hudba) mohou být stanoveny další požadavky. Pro učitele v předškolním vzdělávání, kteří neplánují získat status kvalifikovaného učitele, jsou rovněž stanoveny speciální podmínky pro přijetí do studia.

Podmínky a podpůrné rady pro počáteční učitelství stanoví, že všichni akreditovaní poskytovatelé počáteční učitelství musejí zajistit, že obsah, struktura, průběh a vyhodnocení programů jsou navrženy tak, aby:

- a) umožnily začínajícím učitelům splnit všechny standardy pro QTS v rámci věkových skupin;
- b) zajistily, aby žádný učitel v přípravě nebyl doporučen k obdržení QTS, dokud nesplní všechny standardy pro QTS.

Poskytovatelé počáteční učitelství dále musejí zajistit učitelství pro jednu z následujících věkových skupin: 3–11 let (základní), 7–14 let (střední) a 11–19 let (sekundární). Učitelé v přípravě by měli strávit nejméně 120 dnů a více (podle studijního programu) pedagogickou praxí ve školách. Učitel v přípravě musí za dobu své přípravy učit nejméně ve dvou různých školách.

Financování pedagogických fakult, vědy a výzkumu

Financování poskytovatelů počáteční učitelství je v kompetenci Národní akademie pro výuku a vedení, která určuje počet míst pro učitelství a posléze dle těchto čísel poskytne stanovenou finanční částku. Učitelství na vysokých školách je financováno Radou Anglie pro financování vyššího vzdělávání (*Higher Education Funding Council for England*).

Financování vysokých škol v Anglii je rozděleno do několika oblastí. Finance na učitelství jsou přidělovány na základě počtu studentů. Výše příspěvku na financování vědy je určována na základě výkonnosti. Každá vysoká škola je rozdělena do oddělení podle oborů a toto oddělení je pak hodnoceno na základě výsledků svého výzkumu. Od tohoto hodnocení se odvíjí každoroční výše příspěvku na vědu daného oddělení²². Pro hodnocení výstupů pedagogického výzkumu nejsou stanovena jiná kritéria.

²⁰ Dostupné z: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/508303/initial-teacher-training-criteria-supporting-advice.pdf

²¹ *Initial teacher training in England*. House of Commons Library [online]. 2016 [cit. 2016-10-5]. Dostupné z: <http://researchbriefings.parliament.uk/ResearchBriefing/Summary/SN06710#fullreport>

²² *Performance-based funding and performance agreements in fourteen higher education systems: Report for the Ministry of Education, Culture and Science* [online]. Center for Higher Education Policy Studies Universiteit Twente,

Další vzdělávání

V Anglii je další profesní vzdělávání obecně stanovenou profesní povinností (Standardy učitele stanoví, že učitel má povinnost převzít odpovědnost za zlepšování výuky prostřednictvím vhodného profesního rozvoje). Státní školy mají v každém školním roce vyhrazeno 5 dní pro činnosti, které nesouvisejí přímo s výukou – učitelé jsou v zásadě povinni se těchto aktivit účastnit. Tato doba může být vyčleněna pro další vzdělávání učitelů.

Závěr

Kvalifikační předpoklady pro výkon učitelské profese jsou ve všech porovnávaných státech předmětem právní úpravy. Všechny státy stanovují standard učitelské profese, a to buď direktivním stanovením učebních osnov anebo povinným složením státní zkoušky. Otázce kvality učitelů je věnován značný prostor ve všech sledovaných zemích. Rozdíly v přístupu k jednotlivým dílčím otázkám vyplývají z jiného historického vývoje, případně z jiné právní kultury.

Financování pedagogických fakult nebo obdobných škol v porovnávaných státech není ve srovnání s jinými sociálně vědními obory podhodnoceno. Finanční příspěvek pedagogickým fakultám bývá stanoven na základě počtu studentů, profesorů a koeficientu náročnosti studia. Pedagogická věda a výzkum pak rovněž v zásadě nemívají stanovená odlišná pravidla od jiných vědních oborů. Pedagogický výzkum sice není nejdůležitější prioritou podpory vědy a výzkumu v porovnávaných státech, nicméně pedagogické fakulty mohou získat finanční prostředky také od národní instituce, jejichž účelem je finanční podpora vědy a výzkumu (akademie věd apod.).

Velké rozdíly mezi jednotlivými státy se nacházejí v případě dalšího vzdělávání a učitelů a posuzování profesních předpokladů. V některých zemích se profesní předpoklady posuzují při přijímacím řízení na vysokou školu (Finsko) a např. v Německu až po absolvování vysokoškolského studia a přípravné služby při skládání Druhé státní zkoušky.